

Mitt i arbetslivet

Hur yrkesverksamma 36-65 år ser på jobb,
studier och omställning

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Upplysningar om innehållet:

Kalle Berg, kalle.berg@skr.se

Elsa Lyon, elsa.lyon@skr.se

Magnus Saltveit, magnus.saltveit@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2023

ISBN: 978-91-8047-217-3

Foto: Maskot Bildbyrå

Produktion: Advant

Innehåll

- 4 Inledning
- 5 Sammanfattning och slutsatser
- 6 Potential för välfärdens kompetensförsörjning
- 8 Om undersökningen
- 9 **Kapitel 1. Attityder till jobb och yrkesväxling**
- 9 De flesta trivs på jobbet
- 12 Kollegor och trygghet är viktigare än karriär och distansarbete
- 14 Värdefullt att få arbeta med att hjälpa andra
- 15 Det är vanligt att fundera på att byta yrke
- 16 Intresse för yrken i kommuner och regioner
- 16 De som är intresserade kan tänka sig att byta
- 19 **Kapitel 2. Drivkrafter och förutsättningar**
- 19 Lön, framtidsutsikter och arbetsuppgifter motiverar
- 21 Vissa kan tänka sig att gå ner i lön
- 22 Familjesituationen och ekonomin är de viktigaste förutsättningarna
- 23 Många vet inte vad de skulle göra istället
- 23 Få vill studera längre än två år
- 24 Många känner till omställningsstudiestödet
- 26 Var fjärde tror att de kommer använda stödet
- 28 **Kapitel 3. Omställningsstudiestödets första år**
- 28 Kvinnor mitt i livet har fått stöd
- 30 Kommun- och regionanställda använder omställningsstudiestödet mer
- 31 Stödet har gått till eftergymnasiala studier
- 33 Välfärdsutbildningar populära även bland personer i andra sektorer
- 34 En utvecklad möjlighet för kompetensförsörjning

Inledning

Arbetsmarknaden förändras och nya yrken och kompetensbehov uppstår samtidigt som andra försvinner. Både privat och offentlig sektor påverkas av den tekniska utvecklingen, digitaliseringen och den gröna omställningen. De omstruktureringar som sker kan innebära en potential att rekrytera fler till välfärden. Men för att realisera den potentialen krävs möjligheter för människor att utvecklas och ställa om mitt genom arbetslivet.

Kompetensutveckling
är en friskfaktor.

En åldrande befolkning och brist på arbetskraft innebär en stor utmaning för välfärden. Det är avgörande att kommuner och regioner kan fortsätta attrahera, behålla och utveckla medarbetare med rätt kompetens. Omställning och kompetensutveckling är viktiga delar av lösningen. Det möjliggör både yrkesväxling från andra sektorer och utveckling inom sektorn. Att få utvecklas och att kompetensen tas till vara är också något som gör att medarbetare trivs, mår bra och vill stanna kvar på jobbet.

44,9 år

Medelålder kommunanställda (-1,2 sedan 2012).

44,6 år

Medelålder regionanställda (-1,8 sedan 2012).

Källa: Personalen i välfärden 2022.

Rapporten syftar till att öka kunskapen om drivkrafter och hinder för att vidareutbilda sig och yrkesväxla bland yrkesverksamma i åldern 36–65 år – de som befinner sig i arbetslivet och mitt i livet. SKR undersökte vuxnas attityder till jobb och yrkesväxling för första gången år 2019. Sedan dess har konkurrensen om arbetskraften tilltagit och kompetensutmaningen skärpts ytterligare. Samtidigt har det skapats nya möjligheter för vidareutbildning och yrkesväxling i arbetslivet, bland annat genom ett nytt statligt omställningsstudiestöd. Årets undersökning innehåller därför frågor om det nya studiestödet samt statistik från CSN om omställningsstudiestödets första år. En ytterligare nyhet är att deltagarna i undersökningen fått svara på hur intresserade de är av ett urval av vanliga yrken i kommuner och regioner.

Sammanfattning och slutsatser

Många som är mitt i arbetslivet funderar ibland på att byta yrke, även de som trivs på sitt nuvarande jobb. Men för att faktiskt ta steget till att byta yrke behövs rätt förutsättningar, inte minst om det krävs ny eller mer utbildning. Bättre möjligheter till omställning och kompetensutveckling har potential att bidra till välfärdens kompetensförsörjning.

I undersökningen har yrkesverksamma i åldern 36–65 år svarat på frågor om jobb, studier och omställning. De värdesätter trevliga kollegor, intressanta arbetsuppgifter och trygg anställning i valet av arbetsgivare. Även arbetsmiljön, chefen och ledarskapet är viktiga. Dessa faktorer är betydligt viktigare än exempelvis möjlighet att arbeta på distans eller att göra karriär. De allra flesta, oavsett yrke och bransch, trivs på jobbet. Var tredje har redan bytt yrke någon gång de senaste tio åren. Funderingar på att byta yrke är en del av arbetslivet och även en majoritet av de som trivs på jobbet funderar på det ibland.

Funderingar på att byta yrke är en del av arbetslivet.

I undersökningen fick yrkesverksamma i åldern 36–65 år ta ställning till olika yrken som finns i kommuner och regioner. Det är tydligt att kvinnor och män intresserar sig för olika yrken. Skillnaderna följer i stor utsträckning könsuppdelningen på arbetsmarknaden och vilka yrken som är kvinno- respektive mansdominerade. Samhällsplanerare och lärare är yrken som intresserar män och kvinnor i ungefär lika stor utsträckning.

Det är få enskilda yrken som intresserar någon större andel av yrkesverksamma i åldern 36–65 år. Detta är i sig inte förvånande eftersom de redan har ett jobb. Däremot är det en hög andel som faktiskt kan tänka sig att byta till de yrken de är intresserade av, även till yrken som få är intresserade av. Det tyder på att det intresse som finns är genuint.

Många är intresserade av det nya studiestödet för omställning.

För att ett yrkesbyte ska bli av måste dock förutsättningarna vara de rätta, inte minst om det kräver ny eller mer utbildning. Att det fungerar med familjesituationen och ekonomin är de viktigaste förutsättningarna för att kunna börja studera. Yrkesverksamma i åldern 36–65 år är främst intresserade av kortare utbildningar, gärna på distans och på deltid.

Omställningsstudiestödet infördes 2022 för att möjliggöra för fler vuxna att vidareutveckla sig eller att byta yrke. En majoritet av yrkesverksamma i åldern 36–65 år har hört talas om det nya studiestödet och var fjärde kan tänka sig att använda det.

Hittills har omställningsstudiestödet främst använts av kvinnor över 40 år. Anställda i kommuner, regioner och statlig sektor är något överrepresenterade. Av de längre utbildningsprogrammen är inriktning mot sjukvård och pedagogik bland de mest populära. Det gäller för personer inom både offentlig och privat sektor.

Potential för välfärdens kompetensförsörjning

Omställning och kompetensutveckling har potential att bidra till välfärdens kompetensförsörjning. Kompetensutveckling är grundläggande för välfärdens kompetensförsörjning men även yrkesväxling från andra sektorer kan bidra. Utöver själva yrket och arbetsuppgifterna är det framför allt lön, villkor och goda jobb-möjligheter som motiverar yrkesverksamma i åldern 36–65 år. Här finns en potential för arbetsgivare i välfärden att informera om hur löner och ersättningar faktiskt ser ut i sektorn och lyfta fram anställningstrygghet, förmåner och villkor. Många yrken i välfärden har dessutom goda möjligheter till jobb och finns i hela landet.

Yrken som undersköterska, tandläkare och personlig assistent intresserar relativt få yrkesverksamma i åldern 36–65 år. Samtidigt är det viktigt för många i den undersökta åldergruppen att arbeta med människor och få hjälpa andra genom sitt jobb. Välfärdens arbetsgivare behöver förmedla vad dessa yrken innebär och visa på utbildningsvägar och framtidsutsikter.

Det finns skäl att tro att det stora intresset för omställningsstudiestödet kommer hålla i sig. Reformen har potential att bidra till välfärdens kompetensförsörjning framöver, både genom vidareutbildning av befintliga anställda och genom yrkesväxling från andra branscher och sektorer. Samtidigt är det svårt att bedöma i vilken utsträckning det rör sig om ett tillskott i form av nya grupper av yrkesväxlare eller om det är personer som hade studerat ändå.

Hittills är det få som använt omställningsstudiestödet för att studera på komvux trots att det är vägen till flera välfärdsyrken som det råder brist på, exempelvis undersköterska och vårdbiträde. Högskoleutbildade känner till stödet i större utsträckning än de med gymnasieutbildning. Statistiken om beviljade ansökningar visar att stödet främst går till utbildningar på högskola och yrkes-högskola. Studie- och yrkesvägledning för vuxna kan bredda kännedomen om studiestöd och vilka utbildningar som leder till jobb.

Välfärdens arbetsgivare har flera verktyg att ta till för att främja kompetensutveckling och livslångt lärande. De kan främja tjänstledighet för att studera, skapa möjligheter att kombinera arbete med studier samt informera om omställningsstudiestödets möjligheter. Samarbete inom den egna organisationen – mellan verksamheter, HR och utbildningsanordnare – är en framgångsfaktor. Sektorns kompetens- och omställningsavtal KOM-KR möjliggör förebyggande insatser som underlättar tidig omställning för anställda. Dessutom finns det flera olika studiestöd, exempelvis kompletterande studiestöd för de som studerar med omställningsstudiestöd.

Välfärdens arbetsgivare kan främja kompetensutveckling och livslångt lärande.

Det kan även finnas skäl för kommuner och regioner att se över hur jobben marknadsförs och vilka åldersgrupper man riktar sig till. Detsamma gäller introduktion av medarbetare med kunskaper och erfarenheter från andra verksamheter eller branscher.

Att utbildningssystemet lever upp till arbetslivets behov vad gäller dimensionering, relevans och kvalitet har också avgörande betydelse. Detta är främst ett statligt ansvar. Det måste finnas tillgång till utbildning i hela landet, flexibilitet som möjliggör distansstudier, studier på deltid, utbud av kortare utbildningar och kurser för yrkesverksammas vidareutbildning.

Om undersökningen

Rapporten bygger på resultat från en enkätundersökning som genomförts av Ungdomsbarometern AB på uppdrag av SKR.

- › Antal respondenter: 2 000 personer.
- › Målgrupp: Yrkesverksamma 36–65 år i Sverige.
- › Fältperiod: Juni–juli 2023.
- › Intervjumetod: Digital enkät i telefonrekryterad webbpanel.

Skillnader mellan exempelvis kön, ålder och födelse land som kommenteras i text i rapporten är statistiskt signifikanta.

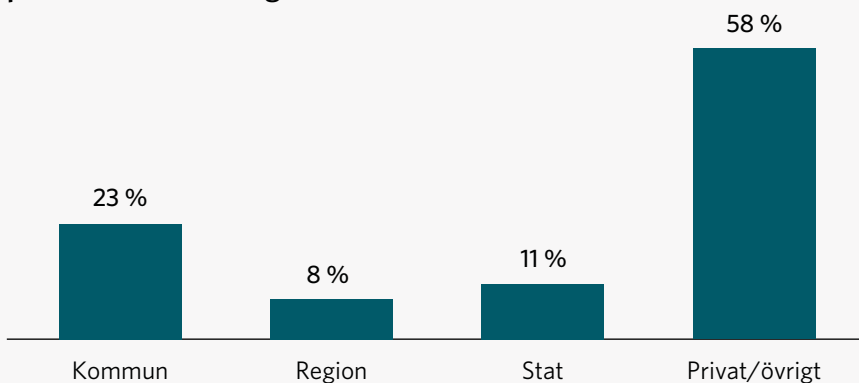
På några ställen i rapporten görs jämförelser över tid samt jämförelser med åldersgruppen 16–29 år som bygger på tidigare enkätundersökningar:

- › [Mitt i livet](#) (2019)
- › [Unga och välfärdsjobben](#) (2022)

Vilka ingår i studien?

Respondenternas arbetsgivare:

Utbildning:

Attityder till jobb och yrkesväxling

Personer mitt i arbetslivet värdesätter trevliga kollegor, intressanta arbetsuppgifter, trygg anställning och en bra arbetsmiljö. De flesta funderar ibland på att byta yrke, även de som trivs på sitt nuvarande jobb. Kvinnor är mer intresserade av välfärdsyrken än män.

De flesta trivs på jobbet

En stor majoritet av yrkesverksamma i åldern 36–65 år trivs bra med både sitt yrke och sin arbetsgivare. Hela 79 procent trivs med sitt nuvarande yrke och 72 procent trivs med sin nuvarande arbetsgivare. Det har inte förändrats avsevärt sedan 2019, då samma fråga ställdes, förutom att andelen personer som trivs mycket bra har ökat något. En något högre andel män än kvinnor trivs med sitt yrke och sin arbetsgivare.

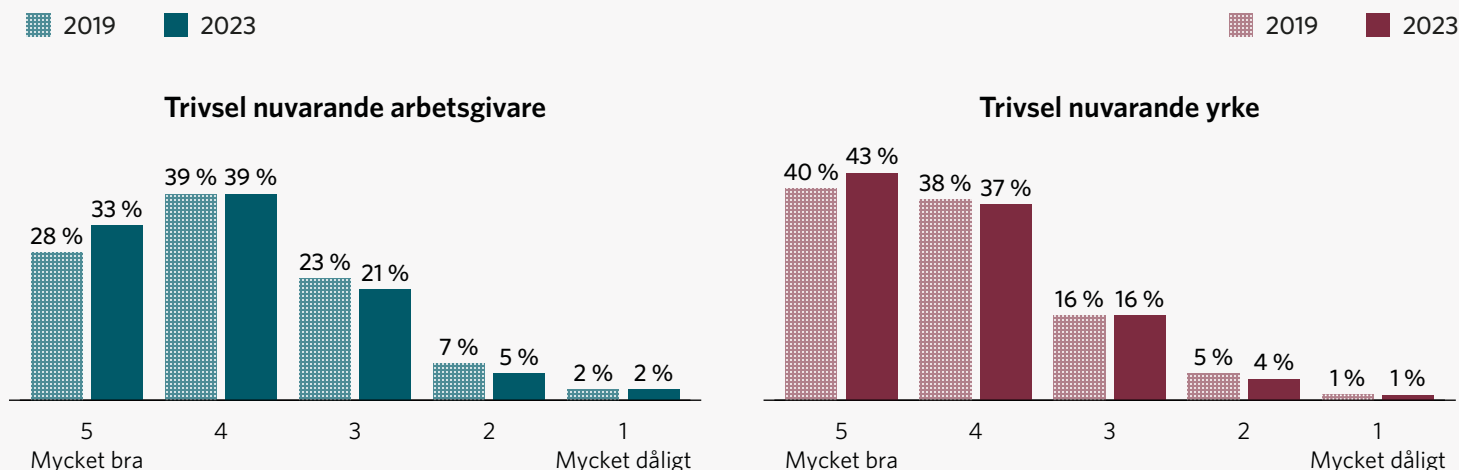
8 av 10

trivs med sitt yrke.

7 av 10

trivs hos sin arbetsgivare.

Diagram 1: Trivsel med yrke och trivsel hos arbetsgivare, 2023 och 2019

Per kön 2023 (andel som svarat 4 och 5)

Till vänster: Hur trivs du hos din nuvarande arbetsgivare? Till höger: Hur trivs du i ditt nuvarande yrke? Andel svar på en femgradig skala från 1 = Mycket dåligt till 5 = Mycket bra. "Osäker/Vet ej" redovisas ej.

9 av 10

regionanställda trivs i sitt yrke.

Att trivas något bättre med sitt yrke än med sin arbetsgivare är ett mönster som återfinns i de flesta branscher. Det framträder särskilt tydligt hos personer som arbetar inom äldreomsorg och annan omsorg. Bland dem är det 58 procent som trivs hos sin arbetsgivare men hela 82 procent som trivs med sitt yrke.

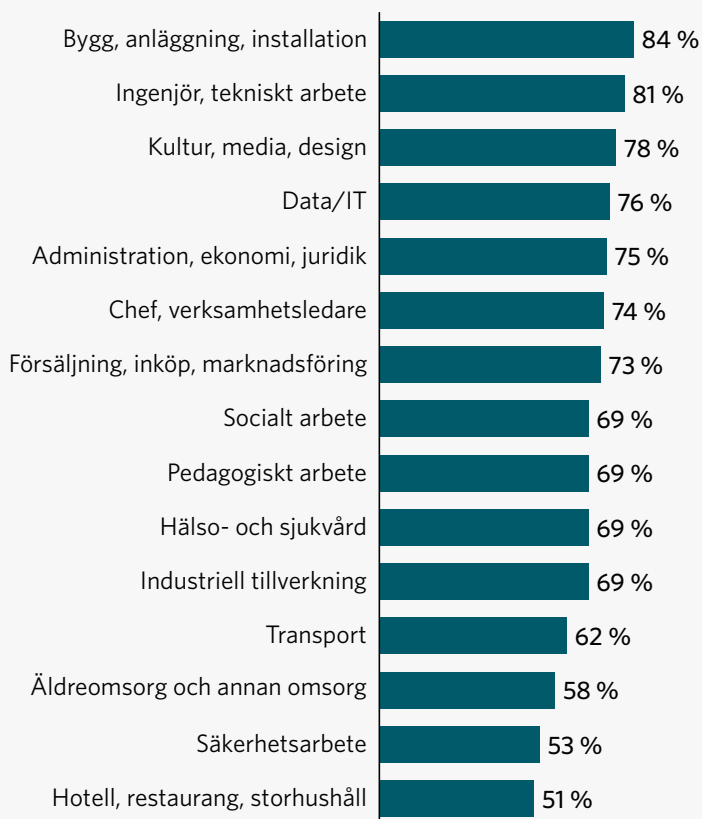
8 av 10

kommunanställda trivs i sitt yrke.

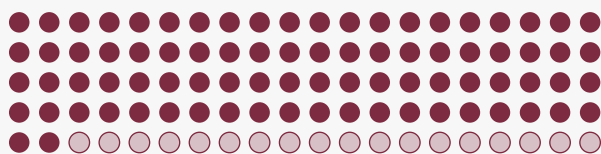
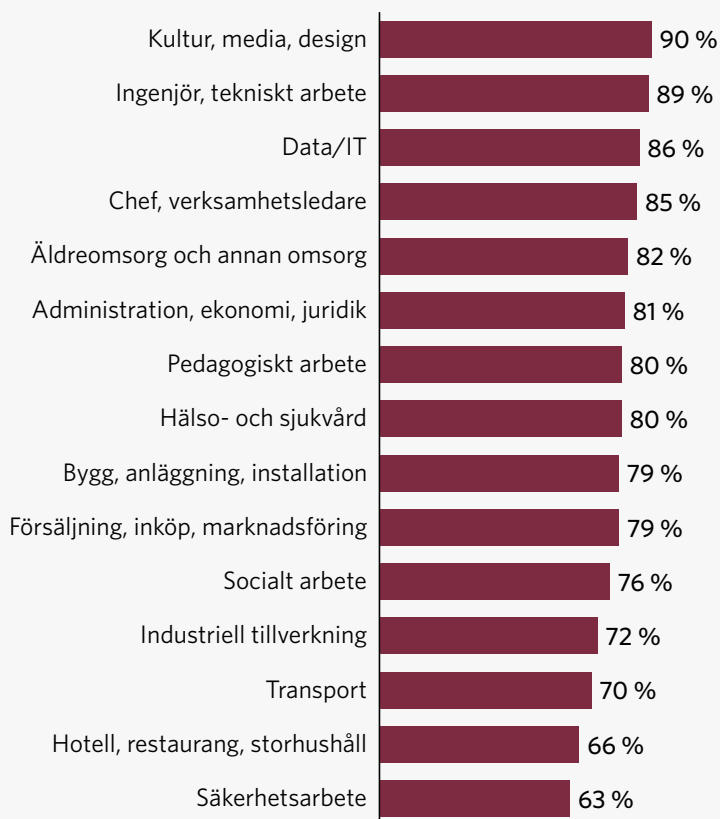
Bland samtliga kommunanställda är det 66 procent som trivs hos sin arbetsgivare och 76 procent som trivs i sitt yrke. Bland samtliga regionanställda är det 70 procent som trivs hos sin arbetsgivare och 88 procent som trivs i sitt yrke.

Diagram 2: Trivsel med yrke och trivsel hos arbetsgivare per bransch

Hur trivs du hos din nuvarande arbetsgivare?

Hur trivs du i ditt nuvarande yrke?

82 %

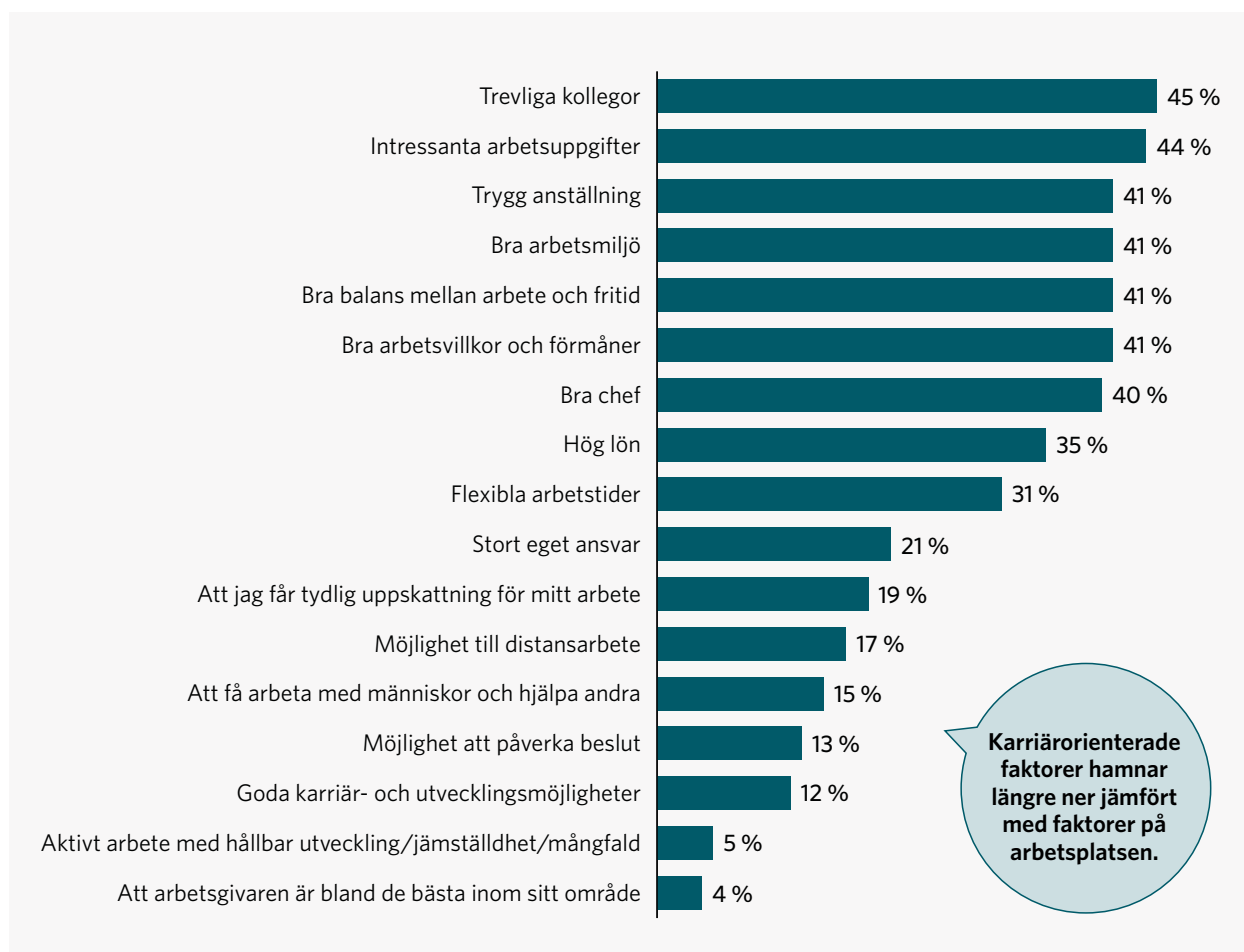
av tillfrågade som arbetar inom äldreomsorg och annan omsorg trivs med sitt nuvarande yrke.

Fråga: Till vänster: Hur trivs du hos din nuvarande arbetsgivare? Till höger: Hur trivs du i ditt nuvarande yrke? Andel som svarar 4 och 5 på en femgradig från 1 = Mycket dåligt till 5 = Mycket bra. Urval av branscher. Äldreomsorg och annan omsorg inkluderar t.ex. funktionshinder.

Kollegor och trygghet är viktigare än karriär och distansarbete

För yrkesverksamma i åldern 36–65 år är trevliga kollegor och intressanta arbetsuppgifter det viktigaste i valet av arbetsgivare. Även trygg anställning, bra arbetsvillkor och förmåner samt arbetsmiljö och balans mellan arbete och fritid värderas högt. Faktorer som karriär- och utvecklingsmöjligheter, möjlighet att påverka beslut och stort eget ansvar värderas lägre, tillsammans med möjlighet till distansarbete.

Diagram 3: Viktigast i valet av arbetsgivare

Fråga: Vad av följande är viktigast för dig i valet av arbetsgivare? Max 5 svarsalternativ möjliga. "Annat" och "Osäker/Vet ej" redovisas ej.

Det finns vissa skillnader mellan hur kvinnor och män ser på vad som är viktigast i valet av arbetsgivare. Kvinnor värderar bra arbetsmiljö och balans mellan arbete och fritid lite högre medan män i högre grad värdesätter intressanta arbetsuppgifter och hög lön.

Tabell 1: Viktigast för kvinnor i valet av arbetsgivare

Alternativ	Procent
Trevliga kollegor	48 %
Bra arbetsmiljö	46 %
Bra balans	45 %
Trygg anställning	44 %

Trevliga kollegor är viktigast för kvinnor.

Tabell 2: Viktigast för män i valet av arbetsgivare

Alternativ	Procent
Intressanta arbetsuppgifter	47 %
Trevliga kollegor	43 %
Bra arbetsvillkor	40 %
Hög lön	40 %

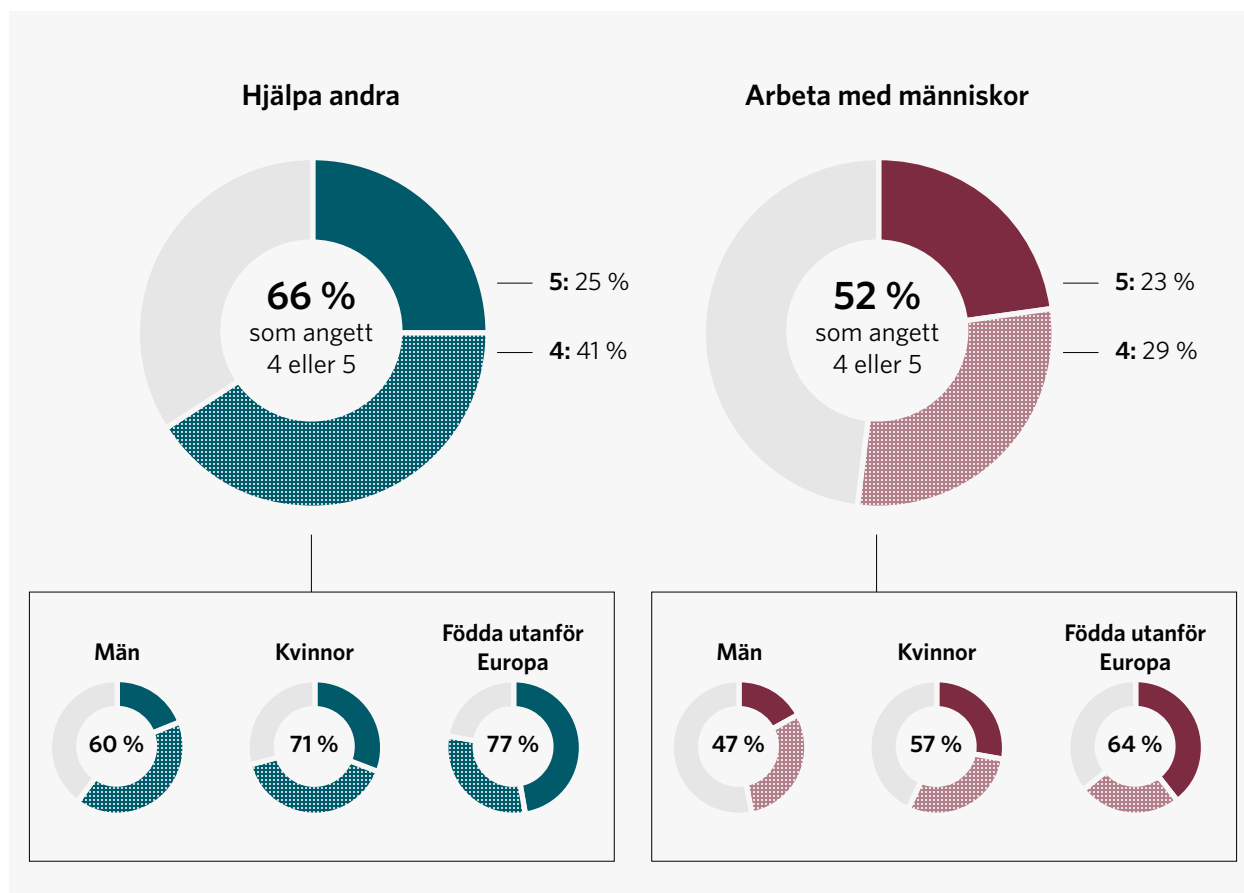
Intressanta arbetsuppgifter är viktigast för män.

Unga värdesätter lön och karriär mer

Det finns både likheter och skillnader mellan hur unga personer i åldern 16–29 år svarar på samma fråga. Likt personer mitt i livet värderar unga bra arbetsmiljö, trygg anställning och trevliga kollegor högt. Det som sticker ut är att hög lön hamnar allra högst upp för de unga och även att karriärmöjligheter värderas högre av unga.

Källa: Unga och välfärdsjobben, SKR 2022.

Diagram 4: Vikten av att hjälpa andra och arbeta med människor

Fråga: Hur viktigt är det för dig att: Få hjälpa andra genom mitt arbete? Få arbeta med människor? Andel svar på en femgradig skala från 1 = Helt oviktigt till 5 = Mycket viktigt.

Värdefullt att få arbeta med att hjälpa andra

En majoritet av yrkesverksamma i åldern 36–65 år tycker att det är viktigt att få hjälpa andra i sitt arbete. Intresset för att hjälpa andra är lika högt som 2019 när samma fråga ställdes. Bland kvinnor är det fler som tycker att det är viktigt än bland män.

Att få arbeta med människor är också viktigt för många. En högre andel kvinnor än män tycker det är viktigt. Personer som är födda i ett land utanför Europa tycker att det är viktigt i högre utsträckning än andra.

Det är vanligt att fundera på att byta yrke

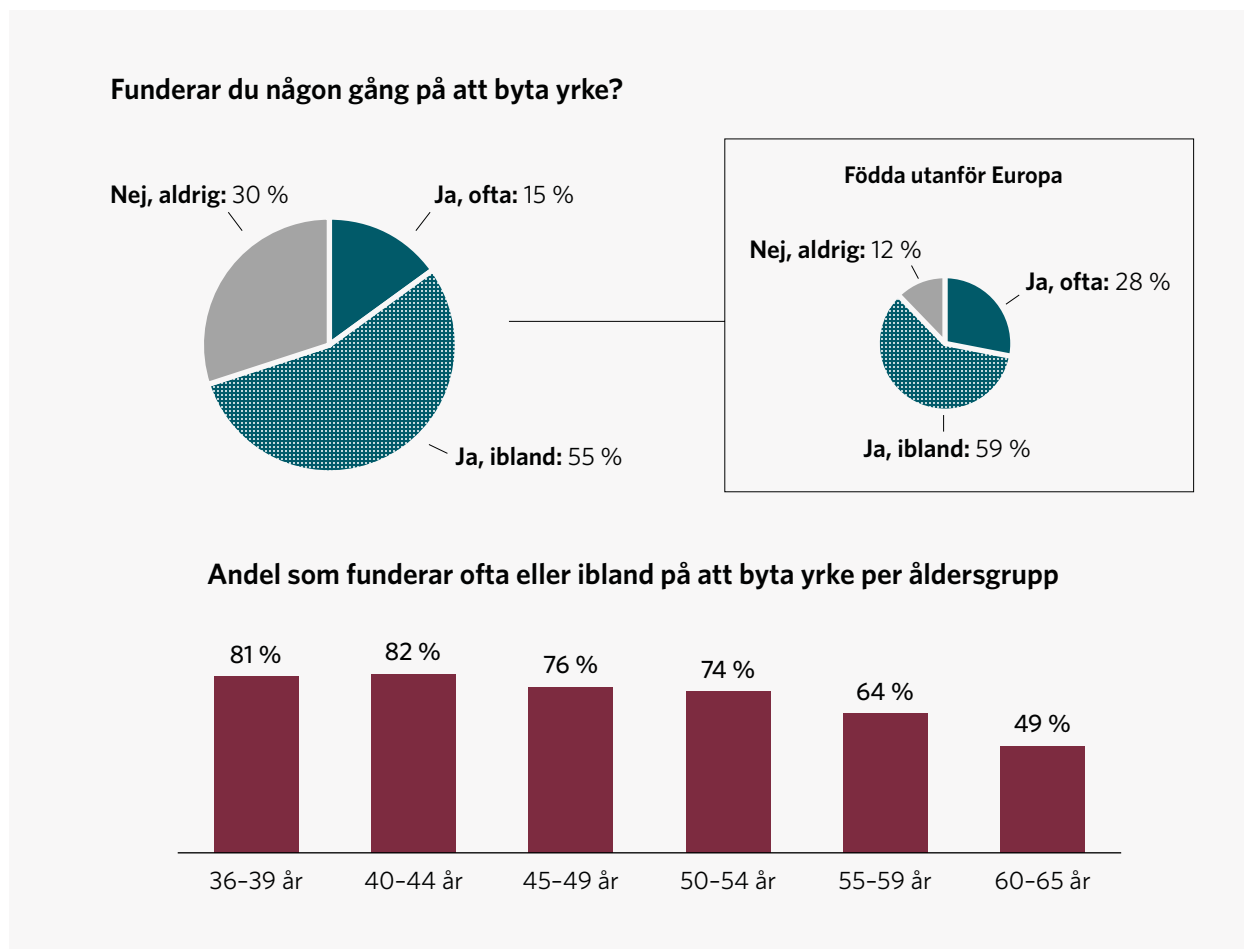
Det är vanligt bland yrkesverksamma i åldern 36–65 år att fundera på att byta yrke. Sju av tio gör det, antingen ibland eller ofta. Det gäller både kvinnor och män. Även personer som trivs med sitt jobb funderar på att byta.

7 av 10

funderar på att byta yrke.

Personer i de yngre åldersgrupperna funderar oftare på att byta yrke än de äldre. Men även varannan person i åldersgruppen 60–65 år funderar ofta eller ibland på att byta yrke, trots att de närmar sig pensionsålder. Bland personer som är födda i ett land utanför Europa är det betydligt högre andel som funderar på att byta yrke, nio av tio funderar på det ofta eller ibland.

Diagram 5: Funderingar på att byta yrke

Fråga: Funderar du någon gång på att byta yrke? Andel svar.

Intresse för yrken i kommuner och regioner

Få enskilda yrken sticker ut som särskilt intressanta för redan yrkesverksamma.

Vilka yrken i kommuner och regioner är intressanta för yrkesverksamma i åldern 36–65 år? I undersökningen fick respondenterna ta ställning till ett urval av vanliga yrken i sektorn (se diagram 6). Det är få enskilda yrken som intresserar någon större andel personer mitt i livet som redan har ett jobb. Bland de yrken som intresserar flest finns dels yrken som är mer specifika för välfärden, som psykolog, socionom och lärare, dels yrken som finns i både privat och offentlig sektor, som ingenjör och ekonom.

Yrken som vanligtvis kräver lång utbildning intresserar generellt sett fler personer än yrken som kräver kortare utbildning. Det framgår också tydligt att kvinnor och män är intresserade av olika jobb. Män visar betydligt större intresse för ett fåtal yrken som tekniker, ingenjör och brandman, yrken som är mansdominerade på arbetsmarknaden såväl som i kommuner och regioner. Samtidigt uppger nio procent av männen att de är intresserade av att arbeta som sjuksköterska, ett starkt kvinnodominerat yrke. Ekonom, samhällsplanerare och lärare är yrken som ungefär lika många kvinnor som män är intresserade av. Det är yrken i kommuner och regioner som har en jämnare könsfördelning än många andra välfärdsyrken.

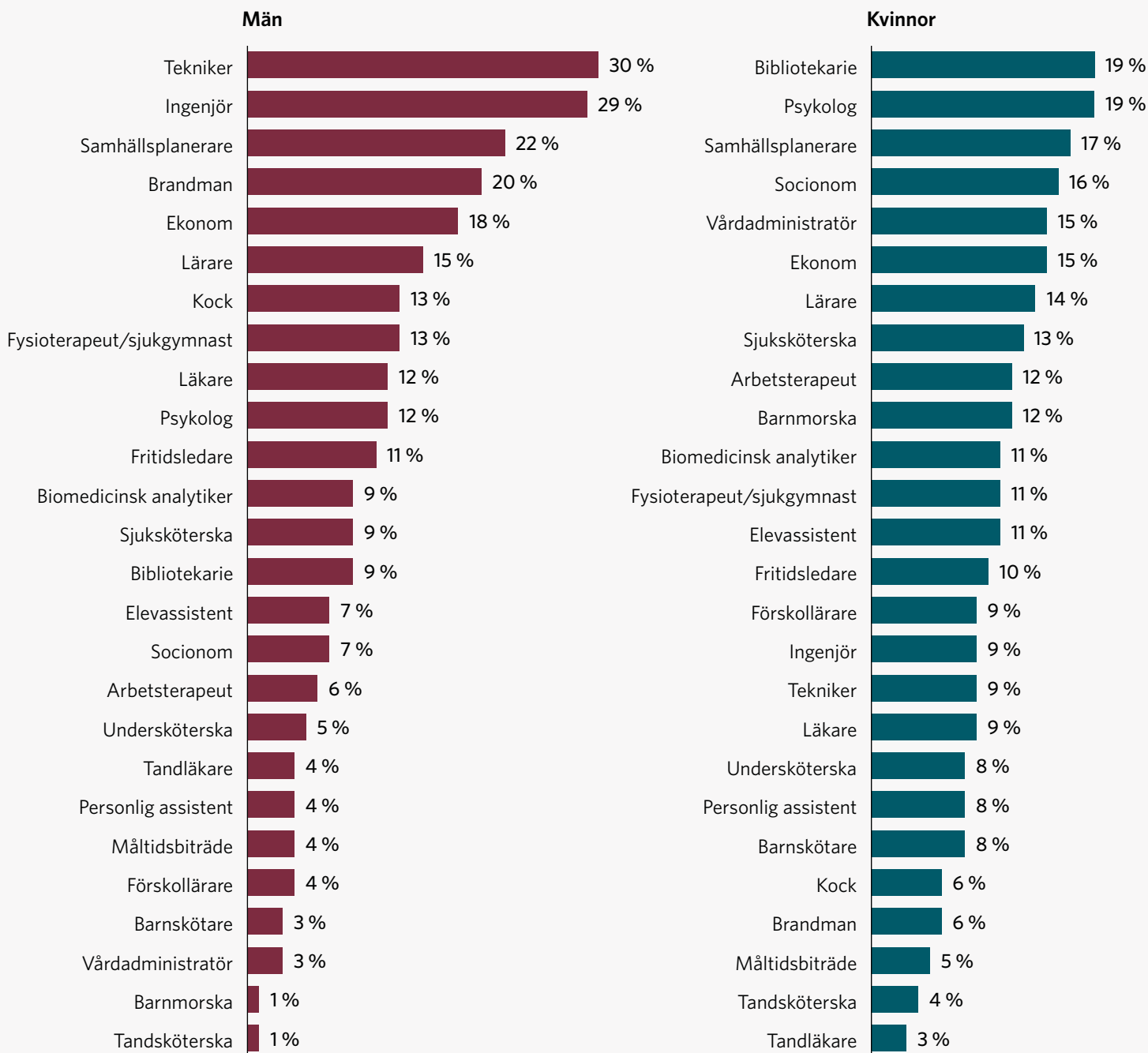
De som är intresserade kan tänka sig att byta

Det intresse som finns verkar vara genuint.

Majoriteten av de yrkesverksamma i åldern 36–65 år som är intresserade av ett visst yrke kan tänka sig att faktiskt byta till det yrket (se diagram 7). Det finns dock en stor variation mellan yrken. Bland de som är intresserade av att arbeta som läkare, tandläkare och psykolog är det färre som kan tänka sig att faktiskt byta. Det är yrken som kräver långa högskoleutbildningar. Bland de som är intresserade av att arbeta som vårdadministratör, undersköterska, barnskötare och fritidsledare är det däremot en högre andel som kan tänka sig att faktiskt byta. Det är yrken som kräver kortare utbildning på komvux, folkhögskola eller yrkeshögskola.

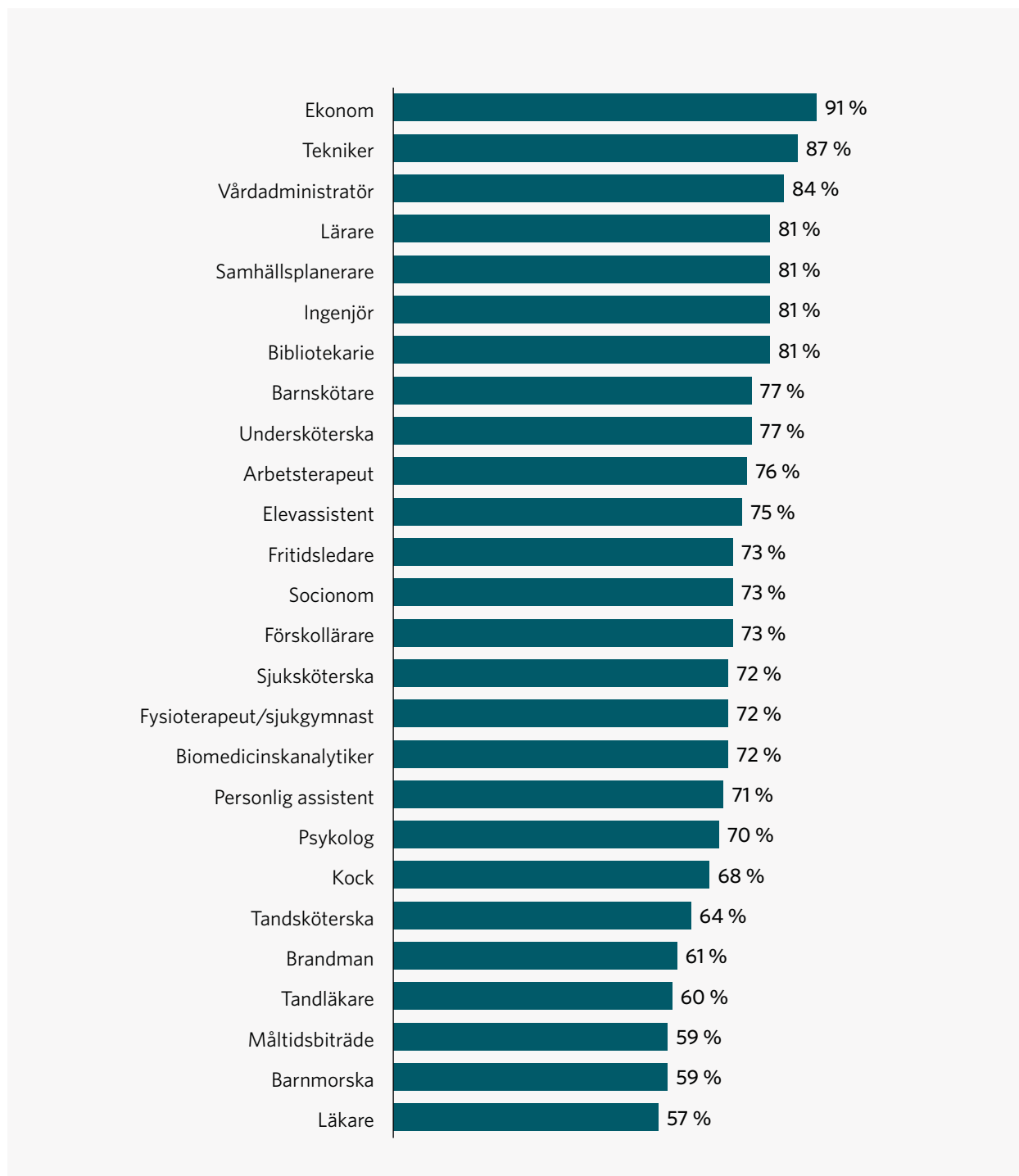
En stor andel av de som är intresserade av att arbeta som ekonom, tekniker eller lärare kan också tänka sig att faktiskt byta trots att det är yrken som i många fall kräver en längre utbildning.

Diagram 6: Andel intresserade av yrken i kommuner och regioner

Fråga: Hur intresserad är du av att arbeta som följande? Ovan redovisas andel som svarat 4 eller 5 på en femgradig skala från 1 = Helt ointresserad till 5 = Mycket intresserad. Svartalernativet "Arbetar redan som detta" redovisas ej. Socionom inkluderar kurator och socialsekreterare. Vårdadministratör inkluderar medicinsk sekreterare.

Diagram 7: Andel av intresserade som faktiskt kan tänka sig att byta

Fråga: Du svarade tidigare att du är intresserad av de här yrkena, vilka kan du tänka dig att faktiskt byta till?
Frågan ställdes till personer som tidigare svarat att de är intresserade av yrket (4 eller 5 på en femgradig skala).
Socionom inkluderar kurator och socialsekreterare. Vårdadministratör inkluderar medicinsk sekreterare.

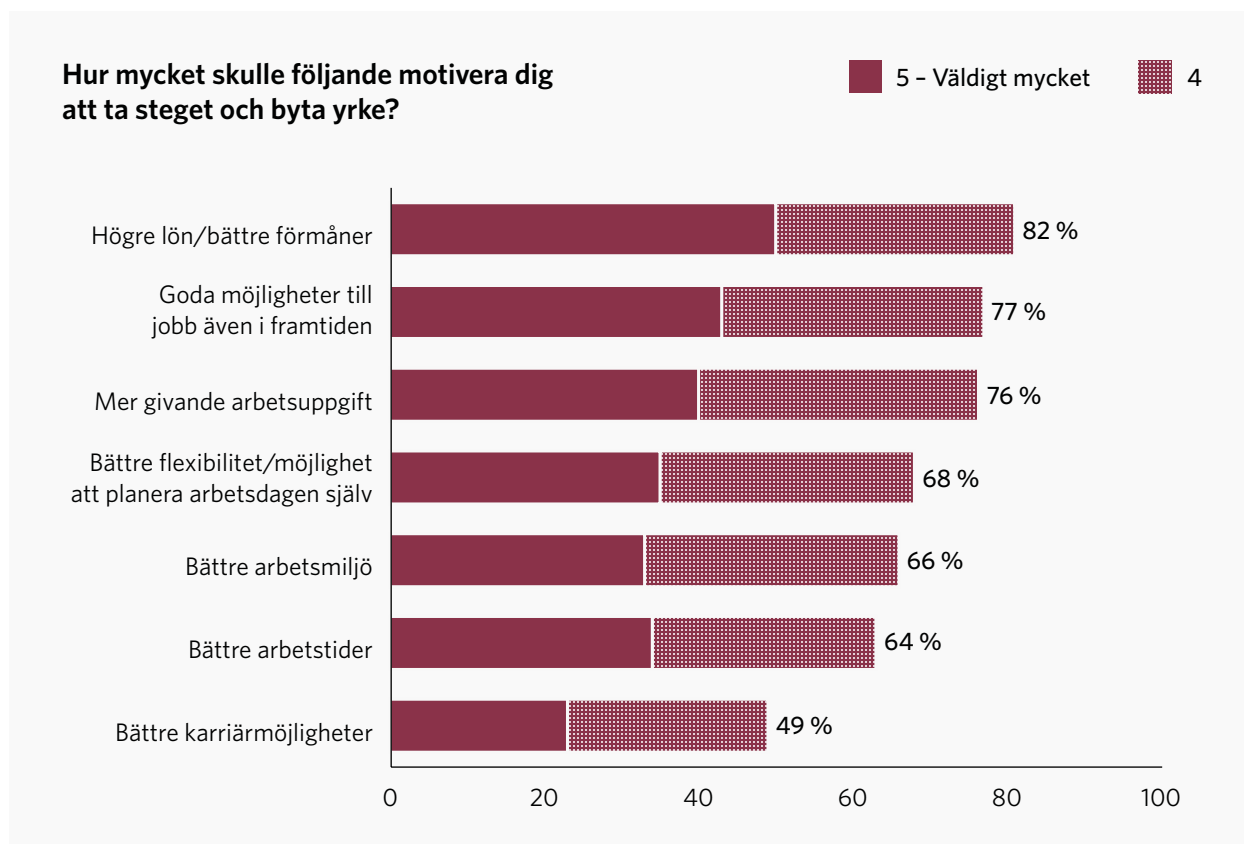
Drivkrafter och förutsättningar

Familjesituationen och privatekonomin spelar stor roll för yrkesverksamma i åldern 36–65 år som funderar på att byta yrke. De är främst intresserade av kortare utbildningar, gärna på distans och på deltid. En majoritet har hört talas om omställningsstudiestödet och var fjärde kan tänka sig att använda det.

Lön, framtidsutsikter och arbetsuppgifter motiverar

Det finns många drivkrafter att byta yrke mitt i arbetslivet. Högre lön och bättre förmåner, goda möjligheter till jobb även i framtiden och mer givande arbetsuppgifter är det som mest motiverar yrkesverksamma i åldern 36–65 år. Men flera andra faktorer rankas också högt, exempelvis bättre möjlighet att planera arbetsdagen själv, bättre arbetsmiljö och bättre arbetstider.

Diagram 8: Drivkrafter att byta yrke

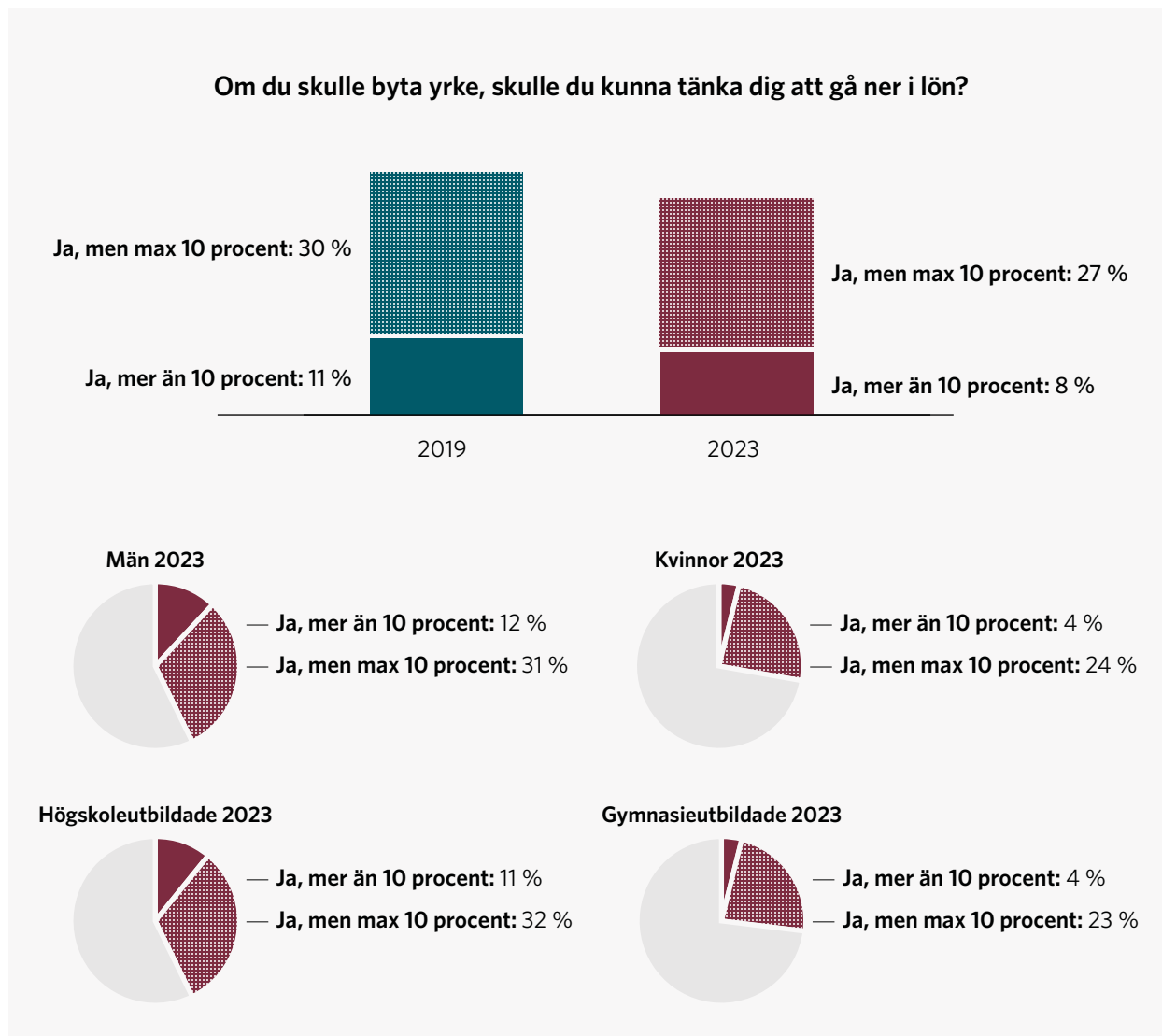
Fråga: Hur mycket skulle följande motivera dig att ta steget och byta yrke? Ovan redovisas andel som svarar 4 och 5 på en femgradig skala från "1 - Inte alls" till "5 - Våldigt mycket".

Omkring var tredje person i undersökningen har redan bytt yrke någon gång under de senaste tio åren. Andelen som bytt yrke är större i de yngre åldersgrupperna. Omkring hälften av de som är 44 år eller yngre har bytt yrke. För de som redan bytt var det framför allt mer givande arbetsuppgifter, högre lön och bättre förmåner som motiverade dem.

Vissa kan tänka sig att gå ner i lön

Trots att högre lön och bättre förmåner är det som motiverar flest kan även en tredjedel tänka sig att gå ner i lön om de skulle byta yrke. De flesta av dem kan dock som mest tänka sig att gå ner 10 procent i lön.

Diagram 9: Inställning till lön vid yrkesbyte, 2019 och 2023

Fråga: Om du skulle byta yrke, skulle du kunna tänka dig att gå ner i lön? Svarsalternativ: "Nej", "Ja, men max 10 %", "Ja, mer än 10 %".

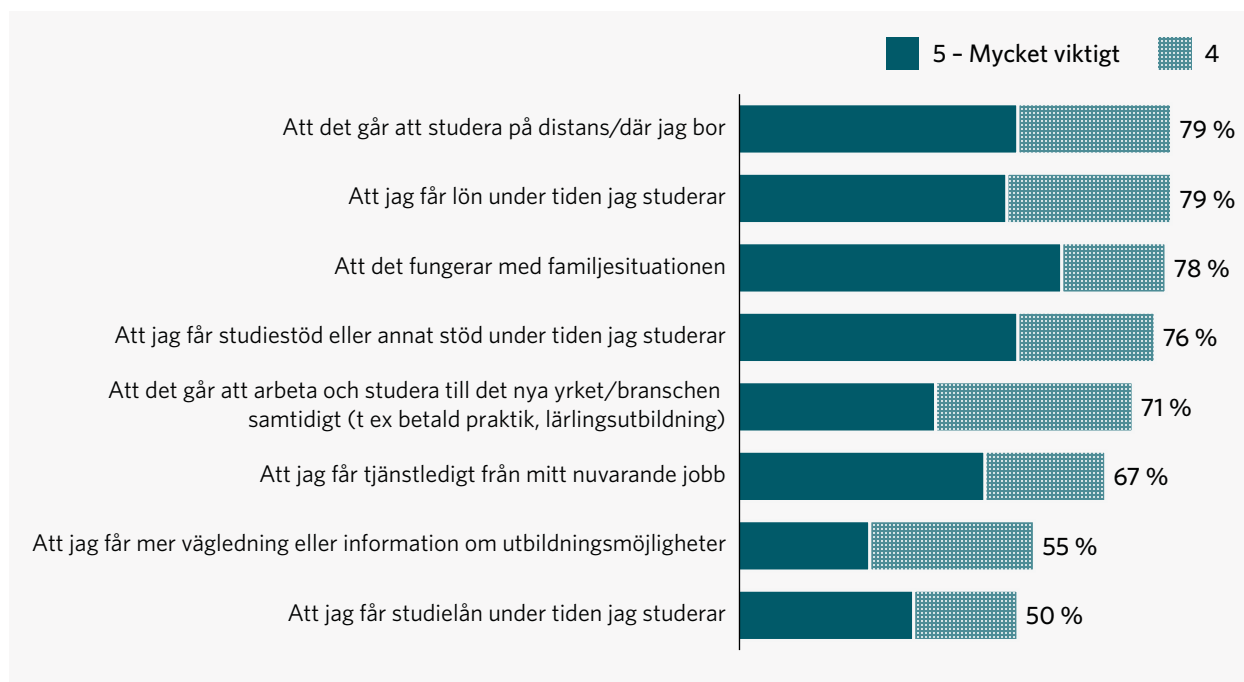
Fler män och högskole-
utbildade kan tänka sig
att gå ner i lön.

Bland män och högskoleutbildade är det en något högre andel som kan tänka sig att gå ner i lön vid ett yrkesbyte än bland kvinnor och gymnasieutbildade. Andelen som kan tänka sig att gå ner i lön vid ett yrkesbyte har minskat sedan 2019. Det kan hänga samman med den ekonomiska utvecklingen som påverkat många hushåll negativt.

Familjesituationen och ekonomin är de viktigaste förutsättningarna

Familj, ekonomi och boende är faktorer som spelar stor roll för yrkesverksamma i åldern 36–65 år som funderar att byta yrke, inte minst om det kräver utbildning. Över hälften av de som funderar på att byta yrke och kan tänka sig att vidareutbilda sig svarar att det är mycket viktigt att det fungerar med familjesituationen. Många tycker det är viktigt att det går att studera på distans eller där man bor samt att det finns möjlighet att få studiestöd eller annat stöd under tiden.

Diagram 10: Förutsättningar för att studera mitt i livet

Fråga: Hur viktigt är följande för att du skulle ta steget och skaffa en ny utbildning för att byta yrke? Ovan redovisas andel som svarar 4 och 5 på en femgradig skala från "1 - Helt oviktigt" till "5 - mycket viktigt". Personer som tidigare i undersökningen uppgett att de funderar på att byta yrke och kan tänka sig utbildning.

Betydelsen av vägledning och information varierar med utbildningsnivå. En majoritet av de som tidigare inte läst någon eftergymnasial utbildning, 66 procent, uppger att det är viktigt med vägledning och information om utbildningsmöjligheter. Bland personer med eftergymnasial utbildning uppger 48 procent att det är viktigt med vägledning och information.

Utrikes födda personer är mer intresserade av information om jobben i välfärden än personer födda i Sverige. Bland utrikes födda personer uppger 23 procent att de är mycket intresserade av att få information om att arbeta i kommun eller region jämfört med bara 7 procent av personer födda i Sverige.

Många vet inte vad de skulle göra istället

Det är inte bara praktiska hinder eller ekonomiska förutsättningar som står i vägen för yrkesväxling. Bland dem som inte bytt yrke någon gång under de senaste tio åren är de vanligaste skälen att man gillar sitt nuvarande yrke eller att man inte vet vad man skulle göra i stället. Omkring en femtedel uppger att de inte bytt yrke av ekonomiska skäl, att man inte skulle ha råd att leva på studiemedel eller riskera att gå ner i lön. 15 procent uppger att de inte har någon lust att studera.

Få vill studera längre än två år

Kortare utbildningar och lägre studietakt är attraktivt för yrkesverksamma i åldern 36–65 år som funderar på att studera. Två av tre tillfrågade kan tänka sig en utbildning på ett eller två år, få vill studera längre än så. Fler än hälften föredrar halvtidsstudier eller lägre studietakt. Nästan var tredje av de som kan tänka sig att studera kan tänka sig heltidsstudier.

1 av
4

utrikes födda är mycket intresserade av information om att arbeta i kommun eller region.

Diagram 11: Utbildningslängd och studietakt

Fråga: Hur lång utbildning skulle du kunna tänka dig att läsa för att kunna byta yrke? I vilken takt skulle du helst vilja studera för att kunna byta yrke? (Personer som kan tänka sig utbildning).

Många känner till omställningsstudiestödet

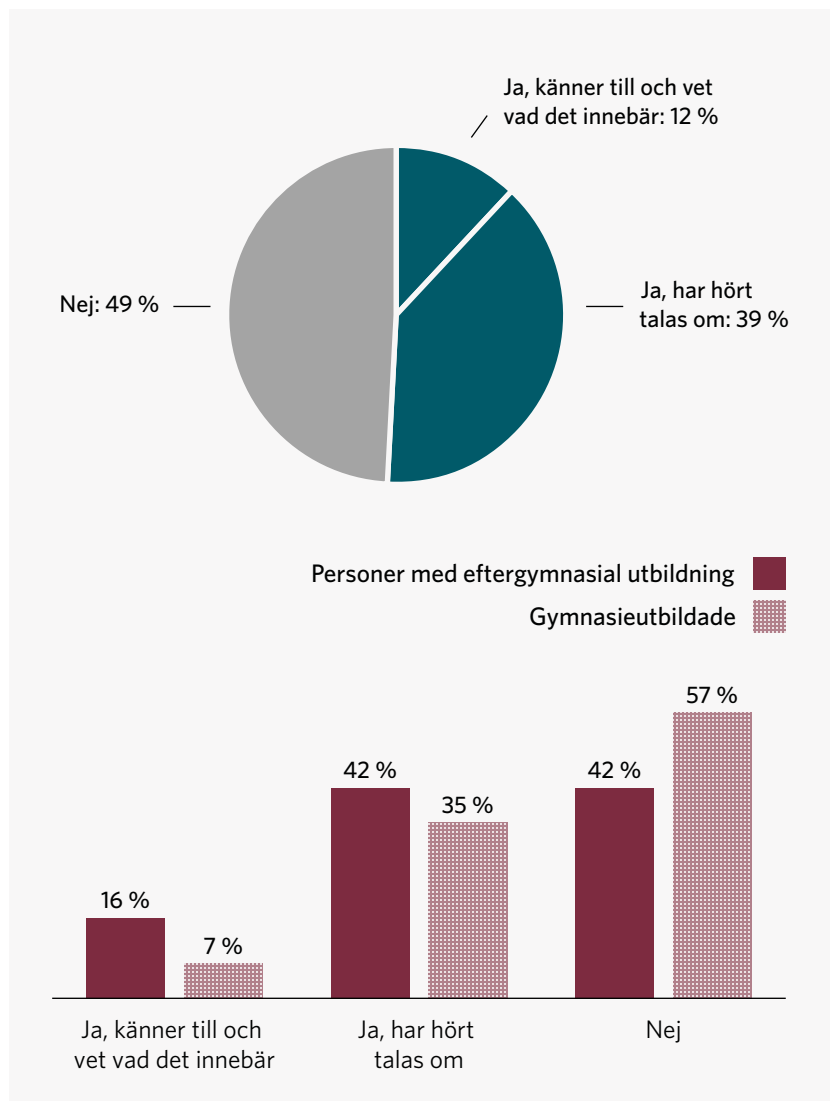
I oktober 2022 infördes ett nytt studiestöd, det så kallade omställningsstudiestödet. Omställningsstudiestödet syftar till att vuxna mitt i arbetslivet ska kunna studera och bredda sin kompetens och bli mer attraktiva på arbetsmarknaden, antingen genom att vidareutveckla sig eller genom att byta yrke.

Ett nytt studiestöd för vuxna

Omställningsstudiestödet är ett nytt statligt studiestöd för vuxna mitt i arbetslivet. Stödet består dels av ett bidrag på 80 procent av lön (upp till ett maxbelopp), dels av ett lån. För att beviljas stöd ska den som ansöker vara mellan 27 och 62 år och ha arbetat en längre tid. Utbildningen måste stärka personens ställning på arbetsmarknaden. Det innebär att utbildningen ska vara inom ett område där det är brist på arbetskraft. Medarbetare i kommuner och regioner som studerar med omställningsstudiestöd kan dessutom få kompletterande studiestöd från Omställningsfonden, utöver stödet från CSN.

Redan under omställningsstudiestödets första år är det en majoritet yrkesverksamma i åldern 36–65 år som känner till det i någon grad. Mer än hälften av de tillfrågade har hört talas om det nya studiestödet. Däremot är det bara 12 procent som uppger att de känner till och vet vad omställningsstudiestödet innebär. Kännedomen är högre bland personer med eftergymnasial utbildning än bland gymnasieutbildade.

Diagram 12: Kännedom om omställningsstudiestödet

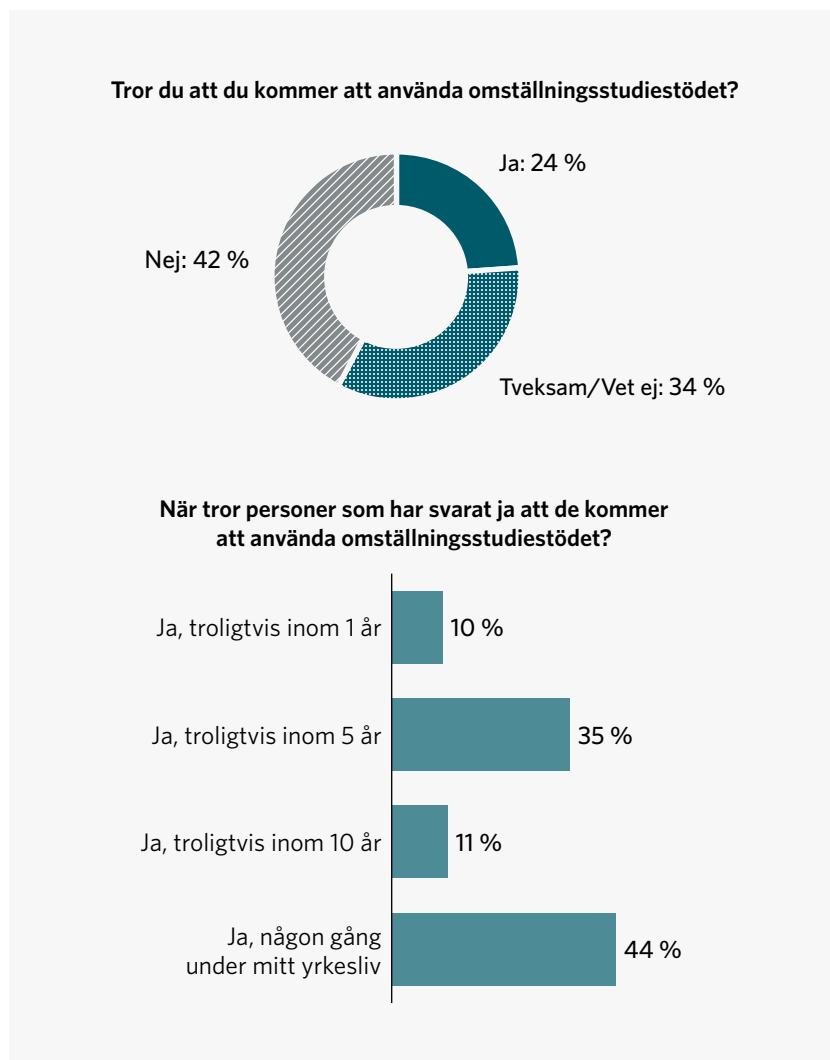
Fråga: Känner du till omställningsstudiestödet och vad det innebär i stora drag?

Det skulle motsvara
ungefär 80 000
personer inom ett år.

Var fjärde tror att de kommer använda stödet

Ungefär en av fyra yrkesverksamma i åldern 36–65 år tror att de kommer att använda sig av omställningsstudiestödet någon gång. Av dessa tror 35 procent att de kommer att använda omställningsstudiestödet inom fem år och 10 procent att de kommer använda sig av stödet inom ett år.

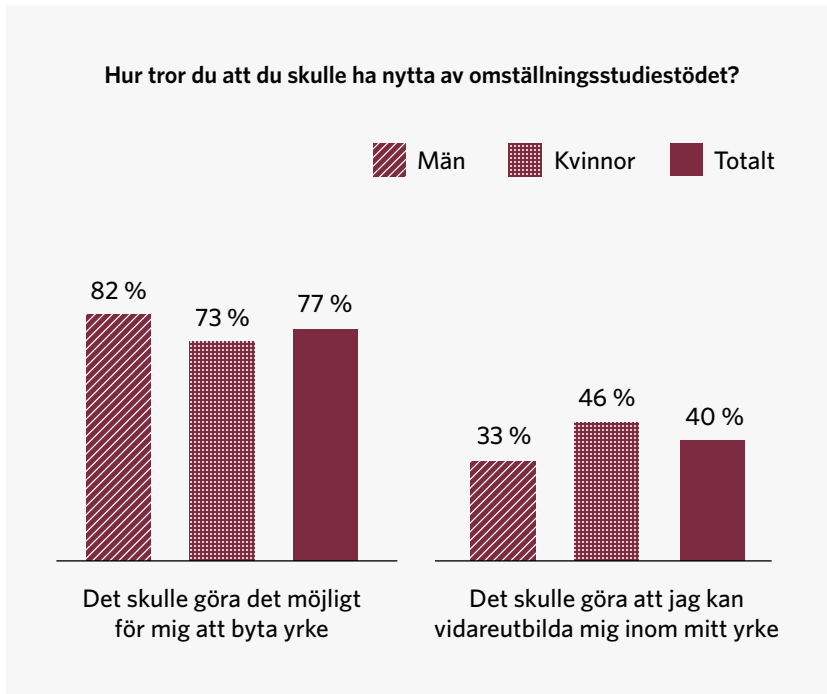
Diagram 13: Trolig användning av omställningsstudiestödet

Fråga: Utifrån beskrivningen i föregående fråga, tror du att du någon gång kommer att använda omställningsstudiestödet?

Bland de som är intresserade av att använda omställningsstudiestödet är det fler som tror att de skulle använda det för att byta yrke än för att utveckla sig inom sitt nuvarande yrke. Kvinnor tror i större utsträckning än män att de skulle använda stödet till att vidareutbilda sig inom sitt nuvarande yrke.

Diagram 14: Syfte med att använda omställningsstudiestödet

Fråga: Hur tror du att du skulle ha nytta av omställningsstudiestödet?
(Personer som tror att de skulle använda omställningsstudiestödet inom 5 år.)
Svarsalternativen "Annat" och "Osäker/Vet ej" redovisas inte.

Omställningsstudiestödets första år

Under omställningsstudiestödets första år har intresset för att söka stödet varit stort. Hittills har stödet främst använts av kvinnor över 40 år, och anställda i kommuner, regioner och statlig sektor är något överrepresenterade. Av de längre utbildningsprogrammen är inriktning mot sjukvård och pedagogik bland de mest populära, både bland personer inom offentlig och privat sektor.

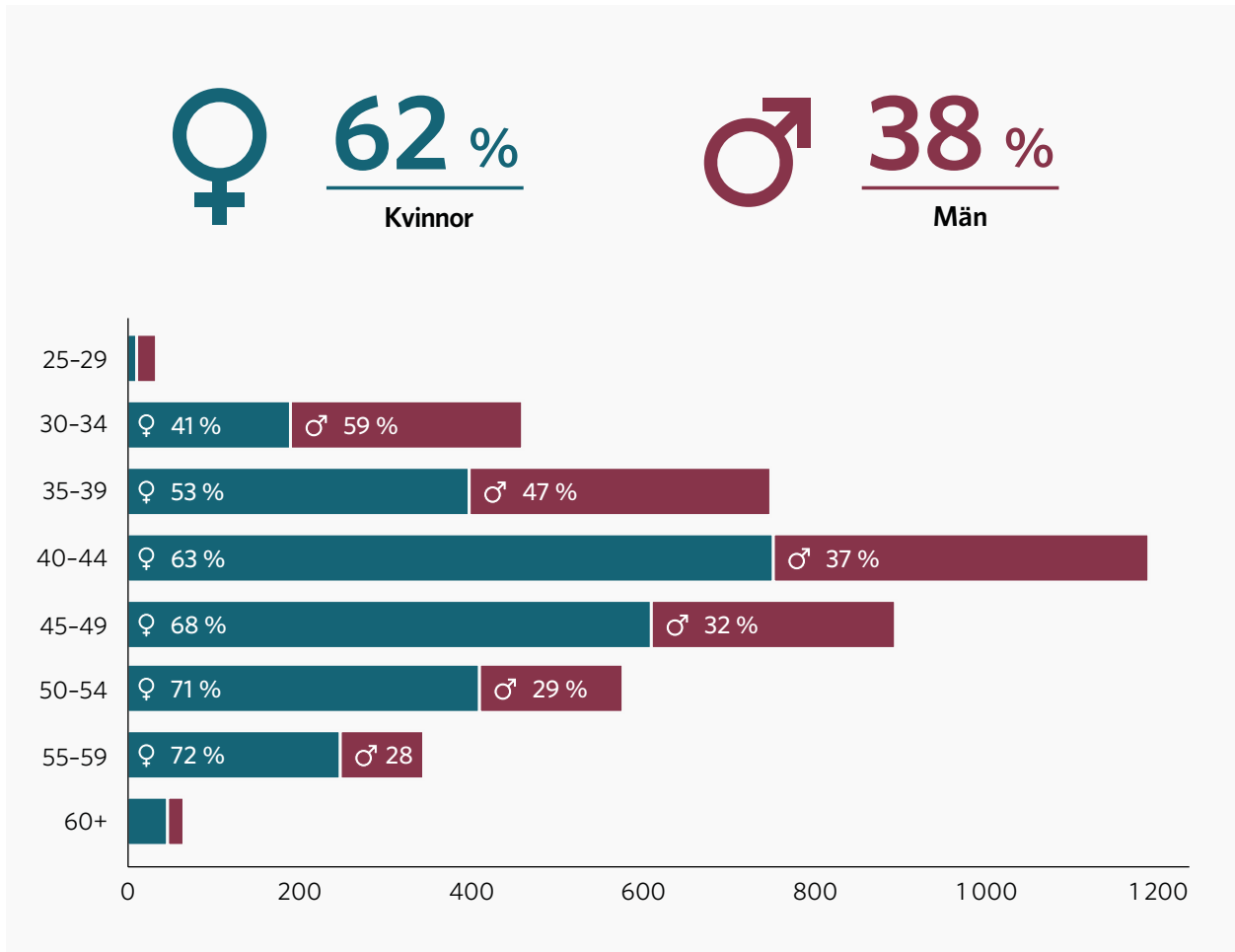
Kvinnor mitt i livet har fått stöd

Majoriteten av de som fått beviljat omställningsstudiestöd under det första året befinner sig mitt i yrkeslivet och fler än två av tre deltagare är över 40 år.

Närmare två tredjedelar av de som beviljats omställningsstudiestöd är kvinnor. Andelen kvinnor är högst i åldersgruppen 55–59 år där 72 procent är kvinnor. I åldersgrupperna under 40 år är dock könsfördelningen jämnare och i åldersgrupperna under 35 år det en majoritet män.

Två av tre som fått omställningsstudiestöd är kvinnor.

Diagram 15: Beviljat omställningsstudiestöd, antal personer* per åldersgrupp och andel per kön, oktober 2022-2023

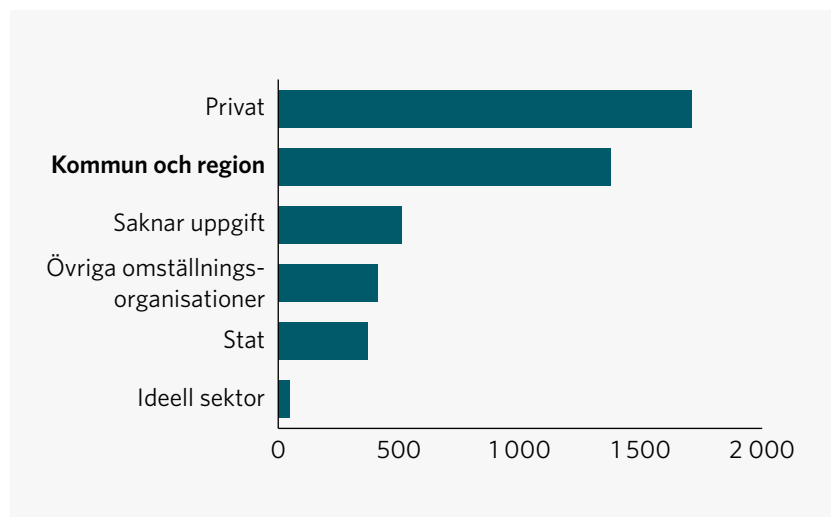

Källa: CSN. *Varje person kan ansöka till flera utbildningar men räknas endast en gång under perioden.

Kommun- och regionanställda använder omställningsstudiestödet mer

Diagram 16: Beviljat omställningsstudiestöd, antal personer per sektor*, oktober 2022–2023

En tredjedel är kommun- och regionanställda.

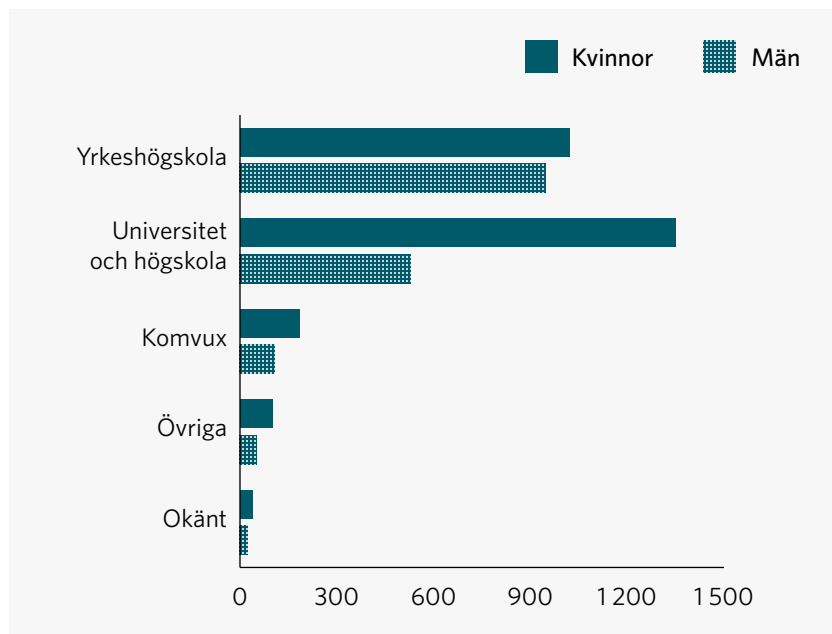

Källa: CSN. *Varje person kan ansöka till flera utbildningar, men räknas endast en gång under perioden. Sektorstillhörighet baseras på den omställningsorganisation som deltagaren anger att hen tillhör.

Nästan en tredjedel av de som beviljats stöd är kommun- och regionanställda, vilket är högre än sektorns andel på arbetsmarknaden (23 procent¹). En likartad tendens finns även för statlig sektor som har 8 procent av beviljade ansökningar men utgör 6 procent av arbetsmarknaden. Sett till antal är det flest anställda som studerar med omställningsstudiestöd i privat sektor, som också utgör den största sektorn på arbetsmarknaden.

Not. 1 SCB, Kortperiodisk sysselsättningsstatistik 2022.

Diagram 17: Beviljat omställningsstudiestöd, antal personer* per utbildningsform, oktober 2022–2023

Få använder stödet för att studera på komvux.

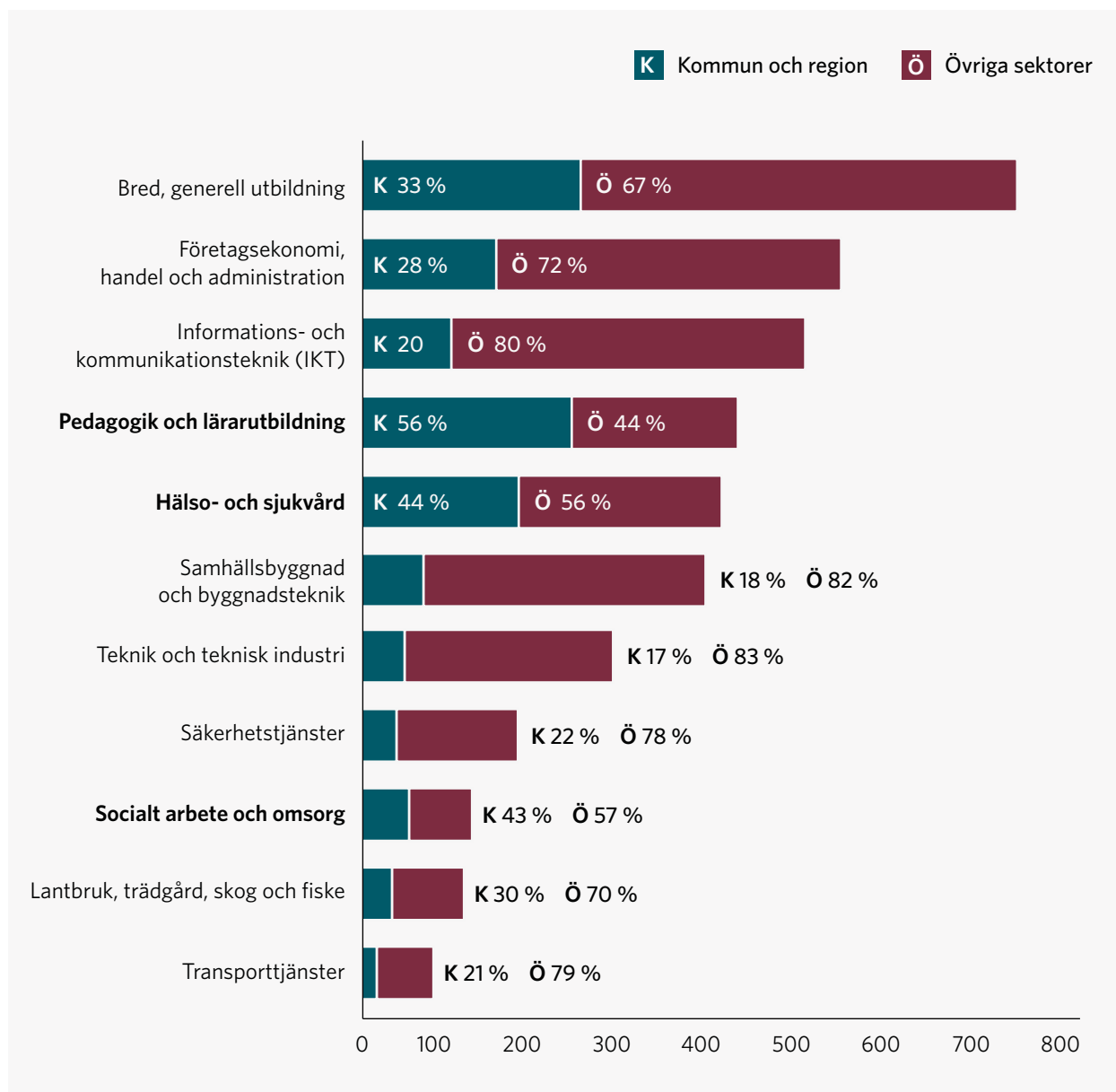
Källa: CSN. *Varje person kan ansöka till flera utbildningar, men räknas endast en gång per skolform under perioden.

Stödet har gått till eftergymnasiala studier

Närmare nio av tio av de som beviljades omställningsstudiestöd under första året läste en eftergymnasial utbildning. Det är 45 procent som studerar på yrkehögskola och 44 procent som studerar på universitet eller högskola. Endast 7 procent använder omställningsstudiestödet för att studera på komvux.

Det är betydligt fler kvinnor än män som studerar på universitet och högskola med omställningsstudiestöd. Bland de som studerar på yrkehögskola är det ungefär lika många män och kvinnor.

Diagram 18: Antal personer per utbildningsinriktning* (SUN), andel per sektor, oktober 2022-oktober 2023

Källa: CSN. Varje person kan ansöka till flera utbildningar, men räknas endast en gång per inriktning under perioden. Sektorstillhörighet baseras på den omställningsorganisationen som deltagaren anger att hen tillhör. *Gruppen Bred, generell utbildning innehåller främst fristående kurser på både gymnasie- och högskolenivå. Fristående kurser kodsätts normalt inte utifrån kursens specifika inriktning.

Välfärdsutbildningar populära även bland personer i andra sektorer

Den vanligaste utbildningsinriktningen bland de som beviljats stöd är ”Bred generell utbildning”, en grupp utbildningar som främst innehåller fristående kurser på universitets- och högskolenivå, samt kurser på komvux. Därefter kommer utbildningsinriktningarna företagsekonomi, handel och administration, samt informations- och kommunikationsteknologi.

Utbildningar inom hälso- och sjukvård, pedagogik och lärarutbildning, samt socialt arbete och omsorg utgör tillsammans nästan en fjärdedel av de beviljade ansökningarna. En stor andel av de som läser dessa utbildningsinriktningar är kommun- och regionanställda. Inom pedagogik och lärarutbildning är kommun- och regionanställda i majoritet (56 procent). Det kan tyda på att många inom sektorn väljer att använda omställningsstudiestödet för att öka sin kompetens inom sitt eget yrke eller verksamhetsområde.

Personer som idag inte är anställda inom kommuner och regioner väljer också inriktningar som leder till yrken inom välfärden. De utgör majoriteten av beviljade ansökningar inom både hälso- och sjukvård (56 procent) och socialt arbete och omsorg (57 procent).

Många av de som studerar hälsa och sjukvård, samt pedagogik och lärarutbildning läser längre utbildningsprogram. Sjuksköterskeprogrammet är den vanligaste programutbildningen bland de som studerar med omställningsstudiestöd. Även de olika lärarprogrammen har varit vanliga under omställningsstudiestödets första år.

Välfärdsutbildningar utgör en fjärdedel av beviljade ansökningar.

Sjuksköterska är
det mest populära
programmet.

Tabell 3: Vanligaste utbildningsprogram på högskola under stödets första år

Plats	Utbildningsprogram
1	Sjuksköterskeprogrammet
2	Masterprogram
3	Polisprogrammet
4	Specialpedagogprogrammet
5	Yrkeslärarprogrammet
6	Socionomprogrammet
7	Förskollärarprogrammet
8	Magisterprogram
9	Speciallärarprogrammet
10	Grundlärarprogrammet

Bland de som studerar ett program med omställningsstudiestöd studerar 22 procent inom hälso- och sjukvård och 21 procent inom pedagogik och lärarutbildning.

En utvecklad möjlighet för kompetensförsörjning

Målet är att tio
gångar fler ska
kunna få stöd.

Omställningsstudiestödet planeras att vara fullt utbyggt inom några år och under 2026 beräknas 44 000 personer kunna beviljas stöd. Det är 10 gånger fler än antalet personer som studerade med omställningsstudiestöd under det första året. Om tendensen med hög popularitet för utbildningsprogram inom sjukvård, pedagogik och omsorg håller i sig kan det bidra till att fler tar steget och utbildar sig mot ett välfärdsyrke.

Under omställningsstudiestödets första år rådde långa handläggningstider och få sökande fick beviljat stöd innan studierna påbörjades. Många ansökningar fick också avslag eftersom de inte uppfyllde kraven. Totalt sett fick drygt 4 000 personer sin ansökan beviljad under det första året av närmare 50 000 sökande. En tredjedel av de 25 000 som ansökte under våren 2023 hade långt efter höstterminens start inte fått svar.

Ekonomisk trygghet är en av de viktigaste förutsättningarna för personer mitt i livet att kunna ta steget och byta yrke (se kapitel 3). Att få svar på sin ansökan om stöd efter att studierna påbörjats är sannolikt problematiskt för många. Inte minst för de som har en kortare utbildningsbakgrund och som kan ha sämre möjligheter att gå ner i inkomst för att studera. Under omställningsstudiestödets första år har relativt få använt stödet för att studera på komvux. Långa handläggningstider kan vara ett av flera hinder för stödets potential att främja studier även på gymnasial nivå.

Långa handläggningstider var ett problem under det första året.

CSN har aviserat att stora delar av anslaget för både 2023 och 2024 kommer att behöva betalas tillbaka eftersom det inte finns resurser att hantera alla ansökningar i tid. Det innebär att ännu fler hade kunnat använda sig av stödet om handläggningstiderna varit kortare. CSN har under hösten tagit fram förslag för att minska komplexiteten i regelverket och därigenom snabba på svarsprocessen framöver. Kortare handläggningstider kommer sannolikt att ge möjlighet för fler att ta del av omställningsstudiestödet i fortsättningen.

Mitt i arbetslivet

Hur yrkesverksamma 36–65 år ser på jobb,
studier och omställning

Många som är mitt i arbetslivet funderar ibland på att byta yrke, även de som trivs på sitt nuvarande jobb. Men för att faktiskt ta steget till att byta yrke behövs rätt förutsättningar, inte minst om det krävs ny eller mer utbildning. Bättre möjligheter till omställning och kompetensutveckling har potential att bidra till välfärdens kompetensförsörjning.

Den här rapporten syftar till att öka kunskapen om drivkrafter och hinder för att vidareutbilda sig och yrkesväxla bland yrkesverksamma i åldern 36–65 år. Rapporten innehåller även statistik om omställningsstudiestödets första år.

ISBN 978-91-8047-217-3

Beställ eller ladda ner på skr.se/publikationer

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skr.se

Sveriges
Kommuner
och Regioner